

Магаре пренася през Балкана картините на Иван Милев

Измачкана, избеляла и вече без самочувствие – една банкнота от пет лева лежи в ръката ми. Подавам я пак, за да купя хляба и млякото. От едната ѝ страна всеки път ме гледа изображението на нея мъж – Иван Милев, български художник, роден в края на XIX век и напуснал света едва на 30 години. Струва ми се, че в очите му има една тиха безнадеждност, мрачна и сива като тази, която често посещава моето поколение, което току-що надхвърли четиридесетте.

На 19 февруари 1897 г. в овчарска хижа край Казанлък се ражда момче. Там високо, в зимното небе над Балкана, звездите се подреждат – да стане художник. Да създаде картини, които, ако се взреш в тях, плачат...

Талантът му се проявява твърде рано. Той е наследен от майка му Мария, която смайвала близките си с уменията да рисува яйца, да бродира и тъче домашни черги. Само тя се грижи за образованието му в Казанлъжската гимназия. И по-късно. Момчето хваща четката още като малък. От това време са и първите му опити в литературата. Пее и записва песни. Расте с дълбока чувствителност и поетичен темперамент. Едва шестнадесетгодишен, той създава серия акварелни пейзажи.

В енциклопедиите авторите пишат, че на тази възраст той показва две самостоятелни изложби – в Габрово и Хасково. Да, изложбите са представени, но по-късно.

Тази в Габрово е през 1921 г., когато Милев е на 24 години, студент в София. Тогава негови приятели са Илия Бешков, с когото живеят в една квартира, Пенчо Георгиев, Николай Хрелков, Никола Фурнаджиев и Гео Милев.

Литературното общество в Априловската гимназия, обединено от идеите на символизма и експресионизма, наречено „Везни“, поканило художника, за да представи изложба. Иван Милев с радост приел. По същото време на обществото гостува Гео Милев. Авторът на поемата „Септември“ разгледал изложбата и останал възхитен. Двамата даровити мъже, които нямат роднинска връзка, вече са

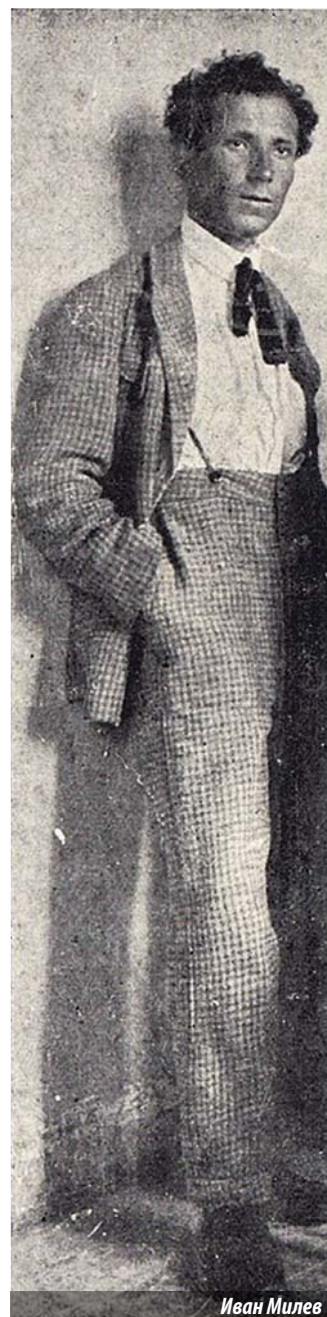
имали близки приятелски отношения.

Само няколко седмици преди да започне художественото си образование в Рисувалното училище през 1920 г., Иван Милев е вече в София. Организира малка изложба. Нарезжда картините по стените на павилиона при езерото в Борисовата градина. Слово произнася Гео Милев, който по-късно помества и статия във вестник „Заря“. Пише, че талантът на художника заслужава подкрепата на обществото.

В павилиона се отбива случайно министър-председателят Александър Стамболийски. Впечатлен е от платната, които вижда, оставя плик с голяма сума. С тях Милев постъпва в Художествената академия, в класа на проф. Никола Ганушев. След две години общ курс по рисуване отива в Отдела по декоративно изкуство, където преподава Стефан Баджов.

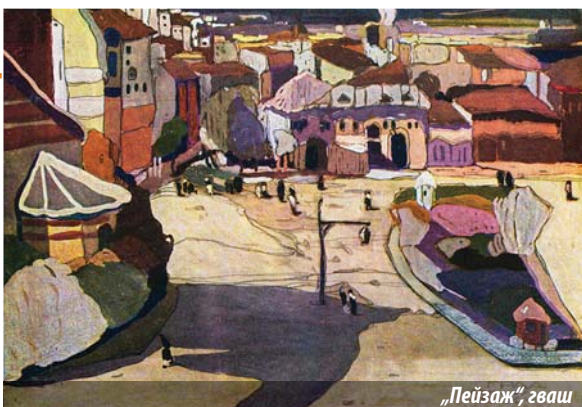
Изложбата му получава противоречиви оценки от Александър Божинов, Гео Милев, Сирак Скитник и други, утвърдени с четката и перото. Отбелязано е влиянието върху младия художник на символизма и сецесиона. Той едновременно използва в творчеството си българската традиция, но и постиженията на чуждото изкуство.

Породилото се приятелство между Иван Милев и Гео Милев, в основата на което е символизмът, вероятно е причина литературното общество в Габрово да покани талантливите мъже. Документите разказват, че Иван Милев тръгнал за Габрово от Казанлък с едно магаре, натоварено с газени сандъци, в които настанил картините си. За едната ръка го водела бедността, а за другата – дарбата.

Иван Милев

„Пейзаж“, гваш

„Овчари“, акварел

Септември 1923 година, акварел

Портрет на Анна Каменова, гваш

След успеха в Габрово Иван Милев показал изложбата си и в Хасково.

Той е добър художник, както във фигуралната композиция, така и в пейзажа и рисуването на портрет. В творчеството му се наблюдават вечните човешки теми – за любовта, смъртта, страданието, справедливостта, майчинството, порива за живот, земната ни обреченост. Едни от най-известните му картини са „Нашите майки все в черно ходят“ (1926), „Змейово либе“ (1923), „Слънчова женитба“ (1925), „Задушница“ (1925), „Овчари“ (1926), рисува цикъла „Мъглишкият манастир“ и няколко селски мадони. Майстори през краткия си живот и графични творби с туш, перо и креда. Създава нова стилистика в българската сценография и се противопоставя на академизма. Прави не само декори, но и костюми за театрални постановки. Те са едни от най-ранните произведения на този вид изкуство.

Участва в Първата световна война и преживява ужасите на смъртта, която става мотив в творчеството му. След това е учител в родопските села. Впечатлен от красотата, битата, песните, поверията и легендите на този истински български край, той ги вгражда в картините си. А после нагърбва един сандък с рисунки и тръгва за София, за да изучава художественото майсторство в Академията.

Прави третата си поред изложба в известната „Тръпкова галерия“. Оженва се за певицата Катя Наумова. Дипломира се през 1925 г. с композицията „Париж“. За работата си „Крале Марко“ получава държавна награда за изкуство.

Освен, че е близък приятел на Гео Милев, с когото и работи, Иван Милев има и други приятели – Христо Смирненски, Асен Разцветников, Ангел Каралийчев, Дечко Узунов... „В тази топла другарска среда Иван Милев заемаше видно място. Неговата фигура беше сякаш изваяна от глина под пръстите на голям майстор. Чипият му нос, тънките, леко заекващи устни, бледозеленият цвят

на кожата на хубавата му глава и изпъкналите му скули – всичко е увенчано с руси, еднакви като кожата немирни къдрици. Неговите ръце бяха нещо особено; тънките, дълги и извити пръсти говореха за голям артист. И в жеста, и когато рисуваше, ръцете му имаха чудна изразителност. Вечно отделеното му кутре сякаш редовно сигнализираше, че се върши нещо важно, голямо, значително“, си спомня Александър Стаменов в монографичния си очерк за художника.

В своя „Дневник 1947–1967“ Чудомир разказва, че Иван Милев от най-ранна възраст се канел да стане голям художник. Все не харесвал, каквото види в нашето изкуство. Силно емоционален. „Иван Милев несъмнено ще остави голяма следа в нашата живопис, но никой досега не изтъкна по-конкретно колко много се е повлиял от Густав Климт и колко много го е обрал. Когато бяхме във Венеция през 1930 година, в галерия Arte moderna видяхме една работа от Климт, по която той е направил портрета на Анна Каменова, а и повечето от орнаментите из нея са използвани най-добросъвестно от Ивана. После, като се отбихме във Виенската „Moderne Galerie“, още от вратата аз извиках неволно:

- Я, и Иван Милев е тука!

А то съвсем не беше Иван Милев, а пак Густав Климт. Само Божинов, по повод първата му изложба в София, му дръпна ушите малко за тия му „влияния“. Това са думи на Чудомир. Изречени и запазени.

Иван Милев умира само на тридесет години – на 25 януари 1927 г. Злите езици разказват, че малко преди това милионерът Папазов моли художника да нарисува жена му. Милев отказва.

- Абе ти си болен от охтика. Давам ти един милион, за да нарисуваш жена ми и с тези пари да отидеш да се лекуваш – казал богаташът.

- Аз жена ти няма да нарисувам, защото е дебела, грозна и с мустаци – отвърнал художникът и тръгнал по пътя си. ♦